

บทคัดย่อ

ผลกระทบของการพัฒนาสังคมต่อชาวเขา

การวิจัยผลกระทบของการพัฒนาสังคมต่อชาวเขา เป็นการศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนชาวเขา อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการดำเนินงานพัฒนาของหน่วยงานต่าง ๆ ได้แก่ หน่วยงานของรัฐ หน่วยงานกึ่งรัฐ และหน่วยงานเอกชน ในที่นี้สนใจเฉพาะโครงการที่เป็นแกนนำคือศึกษาเปรียบเทียบระหว่างชุมชนชาวเขาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่การดำเนินงาน ของโครงการพัฒนาลุ่มน้ำแม่แจ่ม กับโครงการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมบนที่สูง ซึ่งมีทั้งหมด 6 หมู่บ้าน ดังนี้

โครงการพัฒนาลุ่มน้ำแม่แจ่ม ได้แก่ หมู่บ้านผาผึ้ง และหมู่บ้านโม่หลวงในตำบลท่าผา เป็นชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง และหมู่บ้านต่อเรือ ในตำบลช่างเคิ่ง ซึ่งเป็นคนไทยเหนือ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่

โครงการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมบนที่สูง (เขตโล๊ะป่าไคร้) ได้แก่ หมู่บ้านห้วยม่วง หมู่บ้านโล๊ะป่าไคร้ และหมู่บ้านห้วยคอกหมู ในตำบลหลวง อำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่

การวิจัยเรื่องนี้ ใช้วิธีการศึกษาทั้งสองแบบคือทั้งแบบคุณภาพและแบบปริมาณ สำหรับข้อมูลที่ศึกษามีทั้งข้อมูลจากการสำรวจ ซึ่งได้มาจากการสัมภาษณ์ชาวเขาที่ตกเป็นตัวอย่าง และข้อมูลพื้นฐานที่มีผู้ศึกษาไว้ก่อนที่โครงการจะเข้าไปดำเนินงาน รวมทั้งข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์รายละเอียดจากผู้นำชุมชน จากเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานอยู่ในสนาม และที่ได้จากการสังเกตการณ์ของคณะผู้วิจัย เพื่อนำมาพิจารณาการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นโดยเปรียบเทียบจากเกณฑ์ต่าง ๆ ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงทางด้านอาชีพ ในลักษณะที่ชาวเขามีอาชีพที่แน่นอนขึ้น และมีรายได้เพียงพอในการดำรงชีพ
2. การเปลี่ยนแปลงทางด้านสุขภาพอนามัย ในแง่ของการยอมรับการรักษาพยาบาลแผนใหม่ และการวางแผนครอบครัว
3. การเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา ในด้านของการยอมรับการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบ รวมทั้งชาวเขามีความสามารถในการใช้ภาษาไทยเพิ่มมากขึ้น
4. การเปลี่ยนแปลงทางการปกครอง ในแง่ของการเข้าใจระเบียบและปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมือง

เบ็ญญา จิรภัทรพิมล และสารณีย์ ไทยานันท์. 2530. รายงานการวิจัยผลกระทบของการพัฒนาสังคมต่อชาวเขา =

The impact of social development on the hill tribes. กรุงเทพฯ : ศูนย์ศึกษาการพัฒนาสังคม
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ผลจากการวิจัยพบว่าชาวเขาส่วนใหญ่มีการเปลี่ยนแปลงที่พิจารณาจากเกณฑ์ต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. ชาวเขาส่วนใหญ่ในพื้นที่ทั้งสองโครงการ มีการทำไร่ถาวรแทนการทำไร่เลื่อนลอย และทำการเพาะปลูกหลายครั้งต่อปี ในพื้นที่ที่มีการชลประทาน สำหรับพืชที่ปลูกได้แก่ ข้าวไร่ ข้าวโพดและพริกซึ่งเป็นพืชเก่า ส่วนพืชใหม่ได้แก่ ข้าวนาดำ (นาปี) ถั่วเหลือง ถั่วลิสง ไม้ผลต่าง ๆ กาแฟ ชา และถั่วเหลืองนับเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญในปัจจุบัน

จากการดำเนินงานของโครงการทั้งสอง เป็นผลทำให้ชาวเขามีรายได้ส่วนใหญ่จากการเพาะปลูก โดยเฉพาะชาวเขาที่อยู่ในพื้นที่ดำเนินงานขอโครงการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมขั้นสูง ซึ่งมีพื้นที่ที่เอื้ออำนวยในการเพาะปลูกมากกว่า ส่วนชาวเขาที่อยู่ในพื้นที่ดำเนินการของโครงการพัฒนาหมู่บ้านแม่แจ่ม นั้น เนื่องจากพื้นที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการเพาะปลูก ประกอบกับทางโครงการมีนโยบายที่จะใช้แรงงานในท้องถิ่น และในการดำเนินงานช่วยแรกๆ ได้เน้นการจ้างงานจึงเป็นผล ทำให้ชาวเขาส่วนใหญ่มีรายได้จากการรับจ้างนอกการเกษตร สูงกว่ารายได้จากการเพาะปลูก เมื่อเปรียบเทียบกับรายได้ก่อนมีโครงการแล้ว พบว่าส่วนใหญ่ในพื้นที่ทั้งสองแห่งมีรายได้เฉลี่ยสูงขึ้น

อนึ่ง การที่ชาวเขาส่วนใหญ่รู้จักปลูกข้าวนาดำ (นาปี) ทำให้สามารถปลูกข้าวได้พอกินเพิ่มขึ้นถึงปีละ 7-8 เดือน นั้น อาจเป็นผลให้ชาวเขาเหล่านี้มีการตั้งถิ่นฐานถาวรในอนาคต

2. มีการยอมรับการรักษาพยาบาลแบบใหม่เพิ่มขึ้น รวมทั้งเด็กชาวเขารุ่นใหม่ส่วนใหญ่จะได้รับภูมิคุ้มกันโรค ในด้านการวางแผนครอบครัวนั้น มีแนวโน้มของการยอมรับการขึ้นเช่นกัน ซึ่งสังเกตได้จากการที่ชาวเขาส่วนใหญ่มีขนาดครอบครัวเล็กลง คือแต่ละครอบครัวมีลูก 4 คนโดยเฉลี่ย นอกจากนั้นยังมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านอนามัยและสุขภิบาลกล่าวคือชาวเขาส่วนใหญ่โดยเฉพาะเด็ก ๆ รู้จักรักษาความสะอาดร่างกายมากขึ้น มีน้ำสะอาดบริโภคเพิ่มขึ้น เริ่มรู้จักการใช้ส้วมรวม ตลอดจนการดูแลสุขภาพสะอาดบ้านเรือน มีการจัดเก็บขยะดีขึ้น และการเลี้ยงสัตว์ได้เปลี่ยนจาก การเลี้ยงแบบปล่อยให้หากินเองมาเป็นขังคอกมากขึ้น

3. ชาวเขาบางส่วนเริ่มพูดภาษาไทยเหนือได้ และเด็กชาวเขารุ่นใหม่ได้รับการศึกษาในระบบเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้ เนื่องจากพ่อแม่มองเห็นความสำคัญของการศึกษาว่า จะเป็นหนทางหนึ่งที่ทำให้มีโอกาสหางานทำ รวมทั้งการมีโอกาสสร้างรายได้และมีฐานะทางสังคมสูงขึ้น

4. ในด้านการปกครองนั้น การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น คือ ชาวเขาส่วนใหญ่เคารพในกฎเกณฑ์ของทางราชการ และยอมรับการจัดระเบียบปกครองหมู่บ้าน รวมทั้งไปออกเสียงเวลามีการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน หรือมีการพัฒนาหมู่บ้าน รวมทั้งการประชุมเพื่อวางแผน ต่างได้รับความร่วมมือจากชาวเขาส่วนใหญ่ และที่สำคัญชาวเขาส่วนใหญ่ยอมรับว่าการปลูกฝิ่น การเสพฝิ่น และการตัดไม้เป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย แม้ว่าอาจจะมีส่วนที่ไม่เห็นด้วยกับข้อห้าม แต่ก็ปฏิบัติตามเพราะกลัวได้รับโทษทางกฎหมาย

เบ็ญจา จิรภัทรพิมล และสารณีย์ ไทยานันท์. 2530. รายงานการวิจัยผลกระทบของการพัฒนาสังคมต่อชาวเขา =

The impact of social development on the hill tribes. กรุงเทพฯ : ศูนย์ศึกษาการพัฒนาสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นนั้น นอกจากด้านอาชีพแล้ว เป็นที่สังเกตว่า น่าจะเป็นผลมาจากการดำเนินงานของหน่วยงานพัฒนาอื่น ๆ ที่ปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่ด้วย ส่วนหนึ่ง โดยเฉพาะหน่วยงานของราชการที่ดำเนินงานพัฒนาตามหมู่บ้านต่าง ๆ เต็มเวลาและเป็นงานประจำตามนโยบายของรัฐ ส่วนการเปลี่ยนแปลงเฉพาะอย่างจะเกิดขึ้นในลักษณะไหนหรือมากน้อยเพียงใดนั้นย่อมขึ้นอยู่กับกิจกรรมหลักที่เน้นในการดำเนินงานของโครงการนั้น ๆ เป็นสำคัญ ซึ่งมีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความพร้อมของชุมชนแต่ละแห่งแตกต่างกันไป ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ต่างสนับสนุนต่อเหตุผลที่มีสามารถเปรียบเทียบความแตกต่างของผลกระทบ อันเกิดจากตัวแบบการพัฒนาของโครงการต่าง ๆ ในต่างสภาวะได้